

P. M. Gunnarson likaledes under 14 dagar från och den 18:de i denna månad, begge med anledning af inträffade dödsfall inom deras familjer;

Herr *N. J. Boström* under 10 dagar från och med den 14 dennes; samt

Herr *C. A. J. Wennérus* under 8 dagar från och med sistnämnde dag, i och för en vigtig jernvägsangelägenhet, som påkallade hans närvaro i hemorten.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag rörande de i detta sammanträde fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 2 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Lördagen den 14 Februari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades det i Kammarens sammanträde den 7 innevarande månad förda protokoll.

§ 2.

Herr Statsrådet m. m. *C. F. Wærn* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till förnyad förordning angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden; och

2:o) angående afsöndring af jord från jägmästarebostället Anderbäck till planteringsland för folkskola inom Tuna och Bergshammars församlingar i Södermanlands län.

Herr Talmannen mottog dessa Kongl. propositioner, med förklarande att Kammaren ville åt desamma lemna grundlagsenlig behandling.

§ 3.

Enligt Kammarens derom förut fattade beslut företogs nu val af dels tjugufyra valmän för att utse Riksdagens Justitie-ombudsman och hans efterträdare, dels äfven sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos, efter valförrättningarnes slut, hafva blifvit utsedde:

till *valmän*:

Herr *A. Andersson* i Wisland,
 „ *A. Andersson* i Nyckelby,
 „ *J. Andersson* i Knarreвик,
 „ *J. Andersson* i Fränninge,
 „ *Chr. Assarsson*,
 „ *P. Benjaminson*,
 „ *J. Bengtsson* i Oxared,
 „ *C. W. Berglind*,
 „ *E. G. Eriksson* i Klaxås,
 „ *J. F. Fredricson*,
 „ *C. E. Hjelm*,
 „ *Carl Ifvarsson*,
 „ *J. Jonasson* i Rasslebygd,
 „ *N. Larson*,
 „ *Ola Månsson*,
 „ *P. Olsson*,
 „ *E. Olsson*,
 „ *Pehr Pehrsson*,
 „ *Jöns Pehrsson*,
 „ Grefve *A. Fr:son Posse*,
 „ *O. P. Rylander*,
 „ *A. Törnfeldt*,
 „ *A. W. Uhr* och
 „ *L. Öhlin*,

hvardera med 115 röster;

samt till *suppleanter*:

Herr *Pehr Nilsson* i Wittjerf,
 „ *Jonas Jansson*,
 „ *C. E. Ersson*,
 „ *Johan Jönsson*,
 „ *Bengt Olofsson* och
 „ *C. J. Kjellman*,

hvar och en med 81 röster.

Mellan de utsedde suppleanterne företogs alltså lottning, som utföll med den ordningsföljd, hvilken här ofvan angifvits.

§ 4.

Skedde föredragning af Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 1, i anledning af Herr A. P. Danielssons motion, N:o 87, om åtgärders vidtagande till skyddande från vidare förstöring af Borgholms slottsruin; och anförde härvid motionären

Herr Danielsson: Då ingen af Kammarens ledamöter begärt, att denna fråga längre skulle belasta föredragningslistan, så vill ej heller jag göra något yrkande derom. Men då det kan synas besynnerligt, att jag, såsom motionär i frågan, ämnar yrka återremiss af betänkandet, oakadt jag, enligt Utskottets mening, redan skulle fått hela mitt yrkande i motionen uppfyllt, så ber jag att i korthet få anföra skälen för detta mitt yrkande.

Jag har, för vinnande af en närmare kännedom om det af Utskottet såsom skäl för dess afstyrkande anförda förhållandet, inställt mig hos Öfverintendentsembetet och der benäget erhållit de upplysningar i frågan, som stodo till buds. Bland annat fick jag då tillfälle att taga en afskrift af det af Utskottet omnämnda, af Professor Hawerman uppsatta undersökningsprotokollet öfver ifrågavarande ruin. Anledningen, hvarför Herr Hawerman kom att göra denna undersökning, var att han i somras af Öfverintendentsembetet anmodades att resa till Calmar för att tillse, huruvida de då pågående restaurationsarbetena å det gamla slottet derstädes — en del af dessa arbeten äro redan afslutade — på vederbörligt sätt utfördes. I sammanhang med denna resa gjorde Professor Hawerman, åtföljd af landskamereraren i länet, på ångbåt en tur öfver sundet till det några få timmars väg från Calmar belägna Borgholm och besökte under uppehållet derstädes, i sällskap med landskamereraren samt kronofogden i fögderiet och arrendatorn af Borgholms kungsgård, de tvänne sistnämnde bosatte helt nära intill ruinen, det gamla slottet. Upphållet i ruinen var ej långvarigt, det räckte endast under de få timmar, som förflyto till dess ångfartyget, på hvilket de resande ankommit, återvände till Calmar. Undersökningen blef derföre också kort och, såsom mig synes, ofullständig. Verkliga förhållandet är att, såsom jag i motionen påpekat, ruinen delvis hotar med fall, och att många hvalf och gångar derstädes äro för besökande rent af vådliga att beträda. En hvar, som vandrar igenom dem, utsätter sig för faran att när som helst krossas eller skadas till lif eller lem af de lösa stenarne i väggar och tak, som tyckas hvarje ögonblick färdiga att ramla.

Jag ber nu att få uppläsa den del af Professor Hawermans undersökningsprotokoll, som rör värden af slottsruinen och på hvilken Utskottet grundat sin hemställan. Efter några inledande anmärkningar angående växtligheten å ruinens hvalf och dess sannolika inflytande på ruinens bestånd, säger Herr Hawerman: "För värden af Borgholms slottsruin och till skyddande af löst folks inträngande och härjande inom dess

murar, äfvensom till förekommande af olyckshändelser derstädes framstå som oafvisligt nödvändiga nedanstående reparationsåtgärder, nemligen:

1:o. I nordvestra tornet erfordras framför den ovanligt djupa s. k. jungfrubrunnen, hvilken nu är utan ringaste stängsel, ett starkt staket af spjeler på 3,24 tums regler, vid ändarne fästade med murhakar. Stängslet af 12 fots längd och 7 fots höjd, hvilket med materialier, tjärning och arbetslön upptogs till 25 R:dr.

2:o. I sydvestra byggnadscorpsen erfordras tvänne sidors inhägnad af en brunn med lägre barrier af regler på ståndare, hvilken med materialier, tjärning och arbetslön upptages till 18 R:dr.

3:o. Å vestra sidan af slottet erfordras för stängsel en icke obetydlig påmurning af terrassmurarne på tvänne särskilda ställen, samt dessutom igenmurning af nio särskilda gluggar å yttermurarne, hvilka arbeten sammanlagdt med ställningar, murbruk och arbetslöner, upptagas till 45 R:dr eller sammanlagdt för stängsel vid Borgholms slott 88 R:dr. Sålunda synadt och befunnet. Stockholm den 15 September 1873. J. A. Hawerman“.

Häraf synes, att inga andra åtgärder egentligen blifvit af Herr Hawerman föreslagna, än sådana som afse att skydda besökande för faran att stupa ned i de tvänne i slottet befintliga brunnarne eller att falla ned i bråddjupet på vestra sidan af slottet. Behöfligheten af åtgärder i sådan syftning kan visserligen ej förnekas, åtminstone hvad beträffar risken att falla ned i brunnarne, då, såsom erfarenheten visat, det icke är utan exempel att personer genom oförsigtighet, eller vid större folksamlingar och ty åtföljande trängsel, t. ex. vid musikaliska eller danstillställningar och dylika tillfällen, helt hastigt fått sig ett mindre behagligt kallbad på halsen; men om det som jag med min motion afsett, att nemligen Kongl. Maj:t ville låta "på stället besigtiga Borgholms slottsruin samt uppgöra en plan för de åtgärder, som anses nödvändiga för att värda denna ruin från vidare förstöring och sedan till Riksdagen göra den framställning, som för ändamålets vinnande erfordras", derom förekommer i undersökningsprotokollet ej ett ord. Mitt förslag afser sådana åtgärder som t. ex. att stödja murarne, att kitta ihop hvalfven, kolonnerna, portalerna o. s. v., som hota att ramla, men någon åtgärd i sådant syfte har Herr Hawerman ej föreslagit.

På de grunder jag nu i korthet anfört kan jag således icke annat än yrka återremiss af utlåtandet. Att stanna vid Herr Hawermans förslag vore i själfva verket nästan detsamma som att göra intet. Borgholms slottsruin är dock ett monument, kärt för hvarje svensk, hvarje fosterlandsvän; jag tror att hvar och en, som besökt denna plats med dess stora minnen från en förgången ärorik historia, på det lifvigaste måste önska, att ruinen bevaras i det skick, att äfven kommande släkten må kunna njuta af densamma.

Jag anhåller om återremiss af betänkaudet.

Herr Boman: Utskottet har, för att få denna fråga för sig utredd, genom en af sina medlemmar satt sig i beröring med förste arkitekten vid Kongl. Öfverintendentsembetet, Professoren Hawerman, som efter på stället

stället gjord undersökning upprättat det af Utskottet åberopade, af Herr Danielsson nyss upplästa förslaget, och Professoren Scholander, under hvars afdelning inom Öfverintendentsembetet dylika arbeten höra. Begge hafva upplyst, att undersökning af ruinen på stället genom Herr Hawerman redan skett. Herr Hawerman hade sig särskildt uppdraget att göra denna undersökning så samvetsgrant som möjligt och föreslå sådana åtgärder, som för den närmaste framtiden kunde vara mot ruinens förstöring betryggande. Och detta har äfven, såväl enligt Herr Hawermans egen uppgift, som enligt Herr Scholanders, skett. Herr Hawermans förslag har också på grund häraf blifvit upptaget i Öfverintendentsembetets generalförslag till innevarande års arbeten. Huruvida de föreslagna åtgärderna äro för ändamålet tillräckliga, har icke legat inom Utskottets befogenhet att undersöka, då Utskottet icke kunnat på stället efterse, huruvida, enligt dess uppfattning, större eller mindre arbeten erfordrades. Men visadt är, att samma myndighet, som motionären föreslagit skulle skicka en af sina tjänstemän till ruinen, för samma ändamål som det i motionen afsedda, redan ditsändt Herr Hawerman och att ett förslag till ruinens skyddande mot förstöring af honom blifvit uppgjort och i innevarande års arbetsplan upptaget. Vid sådant förhållande kan jag för min del icke finna skäl att vidtaga ytterligare åtgärder i samma syfte; behofvet deraf inträder först, om det skulle visa sig att de redan beslutade åtgärderna äro otillräckliga. Andra åtgärder än sådana som hindra ruinen från hastig förstöring kunna för öfrigt ej vidtagas, såvida man önskar att ruinen fortfarande skall bibehålla sin karakter. Hvarje ruin måste visserligen förr eller senare blifva förstörd, såvida man ej förstärker henne genom nya byggnader, men derigenom förändras också hennes karakter, hon blifver ett lappverk utan värde i stället för ett historiskt minnesmärke och kräfer dessutom för att försättas i sådant skick ofta ganska betydliga kostnader. Skall Borgholms slottsruin, såsom Herr Danielsson nyss tycktes önska, stöttas genom nya byggnader och derigenom skyddas för längre tid från förstöring, så kan detta icke ske på annat sätt än genom anbringande af contre-forter; men ruinen kommer då ej längre att bibehålla sitt nuvarande pittoreska utseende, utan blir någonting helt olika mot hvad den nu är. Dylika mera omfattande reparationer äro, som nyss nämndes, förkastliga dels derföre att ruinens karakter derigenom mer eller mindre förstöres, dels derföre att de vanligen kräfva kapital, som bättre kunna användas för fyllandet af praktiska behof.

Jag tillstyrker afslag å motionen och bifall till Utskottets utlåtande, alldenstund det som i motionen är begärdt redan genom Öfverintendentsembetets försorg är afsedt att komma till utförande.

Härmed var öfverläggningen slutad.

Enligt de gjorda yrkandena, gaf Herr Talmannen propositioner såväl på bifall som på återremiss; och blef den förra propositionen med öfvervägande ja besvarad, i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

§ 5.

Föredrogs Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 1 (i samlingen N:o 2) i anledning af Kammarens remiss af motion med förslag till stadga för länsjägmästare m. m.

Herr Ola Andersson yttrade: Jag hyser någon betänklighet mot att bifalla Utskottets här ifrågavarande hemställan. Att särskilda Utskott tillsättas för behandling af endast sådana frågor, som höra till ständiga Utskott, är en allmänt känd sak. Riksdags-ordningen stadgar i 37 § 1 mom. angående de särskilda Utskotten och de frågor, som af dessa Utskott skola handläggas: "ankommande på Kamrarnes sammanstående beslut att, när sådant finnes vara af nöden, tillsätta särskildt Utskott för upptagande af *fråga, som tillhör ständigt Utskotts behandling*", och i de reglementariska föreskrifterna för Riksdagen § 8 heter det: "Besluta Kamrarne tillsätta särskildt Utskott för behandling af något ärende, skall underrättelse derom ofördröjligen meddelas det eller de *ständiga* Utskott, som eljest skolat ärendet handlägga. Har, innan beslutet fattades, ärende af enahanda eller likartad beskaffenhet blifvit till *ständigt* Utskott hänvisadt, skall sådant Utskott inom åtta dagar efter af berörda underrättelse erhållen del hos Kamrarne göra framställning om slikt ärendes öfverlemnande till det Särskilda Utskottet". Häraf torde framgå, hvad jag förmodar ingen heller vill bestrida, att frågor af den karakter, att de tillhöra tillfälligt Utskotts behandling, icke gerna kunna, utan åsidosättande af grundlagens bud, remitteras till ett särskildt Utskott, sammansatt af ledamöter från båda Kamrarne. Jag klandrar icke att det Tillfälliga Utskottet gjort en sådan hemställan, då frågan ju står i ett så nära sammanhang med de frågor, för hvilka det Särskilda Utskottet blifvit tillsatt; men prejudikatet kan en annan gång blifva obehagligt, och yrkar jag därför afslag å Utskottets förslag.

Herr C. W. Carlsson: Herr Dofsén har, såsom af Utskottets utlåtande inhemtas, väckt tvänne motioner om åtgärders vidtagande för åstadkommande af en förbättrad skogshushållning. I den ena motionen, N:o 106, framställer han en anhållan om anslag för auställande inom hvarje af rikets län af en länsjägmästare för ordnande och verkställande af skogshushållning inom länet. Denna motion har blifvit öfverlemnad till Stats-Utskottet, men kommer, till följd af Kamrarnes beslut om tillsättande af ett särskildt Utskott för behandlingen af frågor rörande skogsväsendet, att behandlas af ett särskildt Utskott. I den andra motionen, N:o 107, anhåller han, under förutsättning af bifall till den första motionen, om utfärdande af en stadga för dessa länsjägmästare. Denna motion har öfverlemnats till Tillfälliga Utskottet N:o 2. Såsom Herrarne behagade finna, hänga dessa två motioner nära tillsammans med hvarandra, den senares öde beror deraf, huruvida den förra blir bifallen eller ej. I anledning häraf beslöt det Tillfälliga Utskottet att till Kammarne hemställa om öfverlemnande af motionen N:o 107 till det Särskilda Utskott, som blifvit tillsatt för handläggning af ärenden rörande skogsväsendet i allmänhet. Till

denna hemställan anser jag Utskottet på grund af sista momentet i 59 § Riksdags-ordningen berättigadt och anhåller för min del om bifall till densamma.

Herr vice Talmannen Friherre Åkerhielm: Då Kammaren gifvit mig förtroendet att deltaga i det Särskilda Utskottets öfverläggningar och då jag inom Utskottet särskildt fått ytterligare uppdrag af beskaffenhet att komma mig att tänka på omfånget af det arbete, som der bör företagas, hoppas jag att Kammaren tillåter mig att här få framhålla det, såsom mig synes, viktiga deri, att, då Riksdagen beslutit tillsätta ett särskildt Utskott, detta ock må få sin befogenhet så utsträckt, att deri ej ligger hinder för att ett i möjligaste måtto fullständigt arbete derifrån må kunna i sinom tid framkomma. Det synes mig alldeles påtagligt, att ifrågavarande motion, N:o 107, af Herr Döfsén, står i närmaste sammanhang med samme ledamots motion N:o 106, och då sistnämnda motion otvifvelaktigt kommer att öfverlemnas till det Särskilda Utskottet, så förefaller det mig af vigt att detta Utskott äfven får handlägga den motionen. N:o 107, hvori finnes framställt ett förslag till stadga för länsjägmästare m. m. Jag medgifver visserligen att, såsom en talare på skånebänken nyss anförde, grundlagen uttryckligen föreskrifver endast, huru ständigt Utskott skall öfverlemna motioner till särskildt Utskott, men tror, i strid mot honom, att deraf ingalunda följer att grundlagen förbjuder tillfälligt Utskott att till särskildt Utskott öfverlemna en till det tillfälliga Utskottet remitterad motion. Jag tror, att Kamrarnes beslutanderätt i fråga om öfverlemnande af sådan motion till särskildt Utskott är synnerligen viktig att taga vara på. I annat fall skulle dessutom lätt kunna inträffa, att ett tillfälligt Utskott komme att afgifva utlåtande öfver samma fråga, som sedermera funnes behandlad af ett särskildt Utskott, och detta vore med afseende på föredragningen inom Kammaren mindre lämpligt, ja till och med så olämpligt, att jag icke för min del hyser någon tvekan att vördsamst anhålla, det Kammaren ville visa det Särskilda Utskottet det förtroendet att till detsamma öfverlemna äfven motionen N:o 107, hvarföre jag således yrkar gillande af föreliggande hemställan från det Tillfälliga Utskottet.

Sedan öfverläggningen nu förklarats slutad, gifvos propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på Herr Ola Anderssons yrkande om afslag derå; och som den förra af dessa propositioner ansågs vara med öfvervägande ja besvarad, hade Kammaren alltså beslutit hänvisa ifrågavarande motion till handläggning af det Särskilda Utskott, som blifvit tillsatt för behandling af frågor rörande en förbättrad skogshushållning.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

Kongl. Maj:ts under § 2 här ofvan omförmälda nådiga propositioner; äfvensom

Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 2, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående upplåtelse till Westmanlands läns hushållningssällskap af ett till landshöfdingeindelningen i nämnda län hörande jordområde;

N:o 3, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående upplåtelse till Köpings stad af vissa delar utaf kronolägenheterna By-slätten och Köpingsön med dertill hörande Stora och Lilla Gåskärret;

N:o 4, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående upplåtelse till Köpings stad af en del af kronolägenheten Hushagen;

N:o 5, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående af-söndring af jord från öfverstebostället Kronobäck vid Calmar regemente till Mönsterås församlings folkskola i Calmar län;

N:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående eftergift till förmån för staden Halmstad af kronans rätt till dana-arf efter Skräddaren P. Sandberg;

N:o 7, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående eftergift till förmån för enkan Karin Svensson, född Olsson, af kronans rätt till dana-arf efter hennes man, Artilleristen C. N. B. Svensson; och

Samma Utskotts Memorial N:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse angående Sala silfververks ränteersättningsfonds tillstånd och förvaltning under redogörelseåret 1872; samt

Bevillnings-Utskottets Utlåtande N:o 1, i anledning af Andra Kam-marens remiss af Herr Pehr Nilssons motion om förbud emot utförsel af virke; och

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 2 i anledning af väckt motion om nedsättning i nu gällande brefporto.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag rörande de i detta sammanträde fattade beslut.

§ 8.

Upplästes ett så lydande sjukbetyg:

Att Ledamoten af Riksdagens Andra Kammare Peter Gummesson, som nu vistas härstädes, fortfarande är sjuk, och att hans sjukdom under de senaste veckorna så tilltagit, att det synes, som om han icke så snart skulle kunna blifva så återställd, att han kan återvända till Stockholm för att deltaga i riksdagsförhandlingarne; varder härmed försäkradt och betygadt.

Eringsboda den 11 Februari 1874.

Bernhard Möller.

Comminister.

Och tillkännagaf Herr Talmannen, att Herr Gummesson, med åberopande af detta betyg, anhållit om en månads ytterligare ledighet från riksdagsgöromålen; hvilken anhållan af Kammaren bifölls.

Derjemte blef, från och med den 18 innevarande månad, ledighet från riksdagsgöromålen beviljad åt:

Herr *Lothigius*, under 14 dagar, samt åt

Herr *Peter Carl Andersson* och Herr *Grenander*, hvardera under 8 dagar.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 11 f. m.

In fidem
H. Husberg.

Onsdagen den 18 Februari.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

§ 2.

Till Kammaren hade inkommit tvänne protokoll, som den 14 dennes hållits hos de valmän, hvilka, enligt 68 § Riksdags-ordningen, blifvit utsedde att välja Riksdagens Justitie-ombudsman och hans efterträdare. Dessa protokoll hade följande lydelse:

År 1874 den 14 Februari sammanträdde Kamrarnes valmän för att utse Riksdagens Justitie-ombudsman; och befunnos efter valsedlarnes öppnande rösterna hafva utfallit sålunda:

Företvarande Justitie-ombudsmannen, Herr Advokattiskalen Nils August Fröman 48 röster
till följd hvaraf Advokattiskalen Fröman blifvit till Riksdagens Justitie-ombudsman utsedd.

Arvid Fr:son Posse.

Fredr. Brusewitz.

Edvard Frisk.

Nils Larson.